

DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.50064>

Authenticity process is conducted by

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 22-03-2021
Kabul Tarihi: 08-06-2021
On-line Yayın: 31-08-2021

Article Type: Research article
Submitted: 22-03-2021
Accepted: 08-06-2021
Published Online: 31-08-2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Çatma, B. (2021). Yeni Felsefe Mecmuası Çerçevesinde Türkçülerin Kadın Meselesine Yaklaşımları. *Journal of History School*, 53, 2826-2841.

YENİ FELSEFE MECMUASI ÇERÇEVESİNDE TÜRKÇÜLERİN KADIN MESELESİNE YAKLAŞIMLARI¹

Bahattin ÇATMA²

Öz

Osmanlı-Türk modernleşmesi Tanzimat Fermanı'nın ilanının ardından daha bütünlüklü bir hal almıştır. Askerî, siyasî ve iktisadî meselelerin yanı sıra içtimaî hususlar da Osmanlı devlet adamları ve entelektüel ortamının tartışılan unsurları haline gelmişlerdir. İçtimaî hususların başında modernleşmenin başat meselelerinden biri olan “kadın” gelmektedir. Modernleşme olgusunun kadın üzerinden yürütülmek istenmesi de dikkate alındığında bu mesele ayrıca bir ehemmiyet kazanmaktadır. Yönelimleri farklı olsa da gayeleri müşterek olan Osmanlı son dönemi fikrî teşebbüsleri içtimaî hususlar karşısında kendilerine özgü yaklaşımlar sergilemişlerdir. Bu yaklaşım farklılığı kadın ve kadının toplum hayatı içerisindeki yeri noktasında da kendisini göstermiştir. Osmanlı Devleti'ni selamete erdirmeye imkânı olarak Türklüğü siyasî, sosyal ve kültürel bir düşünme biçimi şeklinde önceleyen mahfillerde de söz konusu mesele irdelenmiş ve birtakım fikirler ileri sürülmüştür. Bundan mülhem çalışmada Türkçülük fikriyatı için önemli mecmualardan biri olarak değerlendirilebilecek Yeni Felsefe Mecmuası'nı merkeze alarak “kadın” meselesinin ele alınış biçimi ve bu mesele hakkında ne tür fikirler ileri sürüldüğü üzerinde durulmuştur. Çalışma Yeni Felsefe Mecmuası merkeze alınarak kaleme alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Felsefe Mecmuası, Türkçülük, II. Meşrutiyet, Feminizm.

¹ 20-22 Kasım 2017 yılında Kuşadası-Aydın'da gerçekleştirilen “Lisansüstü Tarih Öğrencileri Uluslararası Öğrenci Sempozyumu” başlıklı sempozyumda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, bahattincatma@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-1180-0586

Approaches of Turkist to Women Issue Within the Yeni Felsefe Mecmuası (Magazine/Journal of New Philosophy)

Abstract

Ottoman-Turkish modernization became more complete after the declaration of the Tanzimat Edict. So that, in addition to military, political and economic issues, the social issues also became discussed elements by the Ottoman statesmen and intellectual environment. "Woman" is one of the main issues of aforementioned social issues. Considering the desire to carry out the modernization phenomenon through women, this issue also gains importance. Although their orientations were different, the intellectual enterprises of the last period of the Ottoman Empire, whose aims were common, displayed their own approaches to social issues. This difference of approach has also manifested itself in the place of women and women in social life. The mentioned issue was also examined in the meeting places, which prioritized Turkishness as a political, social and cultural way of thinking as an opportunity to salute the Ottoman State and some ideas were put forward. In this inspired study, Yeni Felsefe Mecmuası, which can be considered as one of the important journals for the idea of Turkism, focused on the way the "woman" issue is handled and what kinds of opinions are put forward about this issue. The study was written by taking the Yeni Felsefe Mecmuası into the center.

Keywords: Yeni Felsefe Mecmuası, Turkism, The Second Constitutional, Feminism.

GİRİŞ

Tanzimat Fermanı'nın ilanını müteakip Osmanlı yenileşme teşebbüslerinin daha genele şamil bir hal aldığı görülmektedir. Önceleri askerî alanda zuhur eden yenileşme teşebbüsleri bu tarihten itibaren askerî, idarî, iktisadî ve içtimaî alanlarda da görünür olmaya başlamıştır. Kanun-i Esasî'nin ilanına kadar olan zaman diliminde endişeli fakat kapsayıcı muhtevasıyla devam eden hamleler II. Meşrutiyet'e kadar olan dönemde biriken entelektüel mirasın da katkısıyla daha özcu ve özel alanlara doğru evrilmiştir. Tabii buradan hareketle devleti kurtarmak maksadına matuf fikri teşebbüsler ortaya çıkmış ve bu teşebbüsler merkez addettikleri düşünceler doğrultusunda muhtelif meselelerde muhtelif fikirler beyan etmişlerdir.

II. Meşrutiyet'in ilanın ardından Osmanlı'daki fikrî teşebbüslerin sahip oldukları muhtevanın genişlediğini, önceleri belli başlı hususlara eğilmekle iktifa ediyorken artık neredeyse her meseleye eğilmeye başlamışlar ve kendi veçhelerinden bu meselelere dair fikirler ileri sürmüşlerdir. Söz konusu durum Türkçülük fikriyatı için de geçerli olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanı öncesinde Türkçülük fikriyatı bağlamında ele alınabilecek olan kişiler ya da teşebbüsler fikriyatı muhkem hale getirmeye çalışmışlardır. Lisân ve tarih alanında Türklüğü

önceleyen ve onu tahkim etme endişesiyle gayret sarf eden çeşitli çabalar ortaya koymuşlardır. II. Meşrutiyet'in ilanının evvelinde Türklük bağlamında değerlendirilebilecek çokça metin yazılmıştır. Necip Asım'ın, Ahmed Vefik Paşa'nın lisan ve tarihe dair eserleri hakeza özellikle İkdam, Tercüman-ı Hakikat gibi gazetelerde lisan bu meselelerde metinlerin sıklıkla kaleme alınmıştır (Kushner, 1979). Ahmed Vefik Paşa'nın Türklük özelinde ortaya koydukları ve kendisini Türkçülük fikrinin ilk mümessilleri arasına yerleştiren çalışmaları (Çatma, 2012) ya da Süleyman Paşa'nın Türklük bağlamında değerlendirilecek gayretleri onların ilk Türkçüler olarak adlandırılmalarına sebep olmuştur (Çalen, 2017, s. 32). İlmî, iktisadî, askerî, siyasî ve sosyal alanların geneline teşmil edilebilecek olan bu çabalar içerisinde yenileşmenin belki de en görünür olduğu kadın ve onun içtimaî hayattaki yeri Türkçülüğün de içinde bulunduğu fikrî teşebbüslerin tamamının ele aldığı bir mesele olmuştur. Yel pazenin genişlemesinde II. Meşrutiyetin getirdiği hürriyet, müsavat, adalet, uhuvvet gibi mefhumların yaygınlık kazanmasının önemli etkisi olmuş ve Meşrutiyet öncesinde de üzerinde durulan *müsavat-ı tamme (kadın-erkek eşitliği)* II. Meşrutiyet'in temel kaygılarından bir (Toprak, 2015, s. 4) haline gelmiştir. Nitekim batılılaşmayı bir bütün halinde ele almak gerektiğini savunan isimlerce medeni- batılı- bir ülke olmak adına ileri sürülen projelerin temel argümanının kadın olması da bu durumu destekler mahiyettedir. Tanzimat Fermanı'nın ilanın ardından gelen süreçte kadınlara dair bir takım değişikliklerin yapılmış olması takip eden süreçte kadınlara ilişkin daha şümüllü bir takım fikirlerin ileri sürülmesine sebep olmuştur. Kadınların eğitim-öğretim faaliyetlerine dâhil olmaları, ölen babanın mülkünden hak sahibi olabilmeleri (Çiçek-Yağcı, 2015:279), gelinlik vergisinin kaldırılması gibi düzenlemelerin ardından daha batılı bir formasyonla kadın bir mesele olarak siyasî, sosyal ve kültürel tarafları olan bir savunuculuk üzerinden değerlendirilmeye başlanılmıştır. Türk yenileşme tarihinin önemli metinlerinden biri olan hatta Cumhuriyet kadrolarının icraatlarının birçoğuna kaynaklık teşkil ettiği düşünülen Kılıçzade Hakkı'ya ait olan "Pek Uyanık bir Uyku"³ serlevhalı metin arzulanılarıyla önemli bir örnektir.

Kadınların sosyal hayatta kendilerine mahsus bir mevki belirlemeleri noktasında mutabık olan fikrî temayüllerin; bu mevkiinin sınırları hususunda

³ Celal Nuri'ye hitaben kurgusal bir formda ama *tebşirât-ı ati* şeklinde adlandırılan bu metinde modernlik bağlamında birçok hususa temas etmekle birlikte önemli bir kısmını kadınlara dairdir. Kadınların giyim kuşamlarından, erkeklerle olan münasebetlerinin ne şekilde olacağı ya da olması gerektiğine, evlenme usulünden kadınların eğitim öğretim hayatına kadar içtimaî hayattaki ahvallerine ilişkin meselelere temas edilmiştir. İctihad, "Pek Uyanık Bir Uyku", *İctihad*, 21 Şubat 1328, IV/55, s. 1227-1228.

farklı yaklaşımlar sergilediklerini belirtmek gerekir.⁴ Ülker'in II. Meşrutiyet ilanını müteakip döneme ilişkin ifade ettikleri fikri temayüllerin bu meseleyi gündemlerinde ne şekilde tuttuklarına işaret ediyor olması bakımından dikkate değerdir: “*Düşünce dergileri ülkenin içerisinde bulunduğu tüm sorunları yazarları aracılığıyla dergilerine taşırken, Tanzimat dönemi ile gündem bulmaya başlayan kadın sorununa ise; toplumun iyileştirilmesi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması açısından “İdeal Kadın”, “İdeal Eş”, “İdeal Anne” çerçevesinde mensubu oldukları fikir akımlarına göre yorumlar getirmişlerdir.*” (Ülker, 2016, s. 35-36) Haliyle hem Türkçüler tarafından çıkarılan mahfil hüviyetine haiz mecmua ve gazetelerde hem de muhtelif neşriyatlarda bu hususta çeşitli metinler kaleme alınmıştır. Bu metinlerde Türk kadınının içtimaî hayattaki rolü üzerinde durulmuş ve II. Meşrutiyet koşullarında devleti selamete erdirmeye noktasında ne tür vazifeleri yüklenmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bunlara ilave olarak kadınlara ilişkin ahlaka dair vurguların cinsiyet ayrımı olmaksızın her bir insan teki için geçerliliği üzerinde durulmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanının ardından Tercüman-ı Hakikat gazetesinin başyazarlığını yapan Ahmet Agayef yer yer bu hususa temas etmiştir. Agayef “*Hanımlarımızın Faaliyeti*” başlığıyla kaleme aldığı metinde kadınların toplum hayatındaki konumuna değinmekte ve onlara mahsus olarak görülen belli başlı ahlaki meziyetlerin aslında erkekler içinde geçerli olduğunu ifade etmektedir. İffet, namus, ismet gibi ahlaka ilişkin mefhumların kadınlara özgü şeyler olarak değerlendirilmesini kadının toplum hayatından tard edilmesiyle izah etmektedir (Ahmed Agayef, 1329, s. 1). Bunun dışında Türk Yurdu mecmuasında da kadınların içtimaî hayattaki önemine atfen metinler kaleme alındığını müşahede etmek mümkündür (Türk Yurdu, 1328, s. 287-288). Kadınlara dair böylesine fikirlerin ileri sürülmesi Osmanlı klasik döneminde kadının sosyal hayattaki yeri üzerine de kafa yormayı gerektirmektedir. Çalışmanın sınırlarını aşacağı için bu meseleyi burada etraflıca ele almak zordur. Ancak Osmanlı'da kadının sosyal hayatta aktif olduğu kadınların çeşitli vakıflar kurdurarak ya da vakıflar içerisinde yer almaları gibi- (Filan, 2009, s. 109-136) göz önünde bulundurulduğunda; 19. yüzyılın sonlarından itibaren kadına ilişkin görünür olmaya başlayan bu düşüncelerin, Osmanlı klasik döneminde kadınların baskı altında oldukları tezinden hareketle ileri sürülmekten ziyade modernleşmenin tabiatı gereği serdedildiklerini belirtmek gerekir. Kadın meselesine dair serdedilen fikirlerin yoğun bir şekilde II. Meşrutiyet'in akabindeki döneme tesadüf etmesi de bu duruma açıklık

⁴ Dönemin muhtelif fikri temayüllerine ait mecmualarda bu hususta metinler kaleme alındığını müşahede etmek mümkündür. Bkz. Mehmet Fahreddin, “Feminizm Meselesi-3, Kadınlık, Vucûd-u Beşerîyyetin Kısım-ı Mestürudur”, *Sebilü'r-Reşad*, 1/8, 15/197, 31 Mayıs 1328, s. 278-280; Mehmed Ubeydullah, “İslâm Kadınları”, *Türk Yurdu*, 2/47, 15 Mayıs 1328, s. 761-766; Kılıçzâde Hakkı, “Kadınlar ve Mekâtib-i İbtidaiye Muallimleri”, *İctihad*, 4/60, 4 Nisan 1329, s. 1310-1312.

getirmesi hasebiyle kıymetlidir. Nitekim Ortaylı'nın da belirttiği üzere; kadın hakları ve feminizme ilişkin tartışmaların 19. yüzyıl itibarıyla Türk-İslam coğrafyalarında kadınlardan çok erkeklerin ele aldığı bir mesele olması ve farklı fikrî temayüllerin bu hususlarda müşterek yaklaşımlar sergilemeleri (Ortaylı, 2009, s. 166) bu meselenin modernliğin dayattığı bir problem olduğunun bir nişanesidir. Bu aynı zamanda söz konusu fikrî temayüllerin modernlik müstereğine sahip olduklarının da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Meselenin entelektüel anlamda gündeme gelmesinde, Osmanlı devlet adamlarının modernleşme namına kadınlar özelinde ortaya koydukları yeniliklerin de önemli oranda katkısı olmuştur. 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren modernleşmenin de etkisiyle kızların eğitimi önem kazanmaya başlamış, gerçekleştirilen reformlar içerisinde kızlar-kadınlar önemli yer tutmuştur. Nitekim 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi modern eğitim kurumlarının genel çerçevesini çizerken kızların eğitimi hususuna da ayrıca değinilen bir metin olmuştur. Kızların eğitiminin kadın öğretmenler tarafından yapılması gerektiği ifade edilmiş yeterli muallime olmaması durumunda yaşlı ve olgun erkek öğretmenlerin vazifelenirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Çağır-Türk, 2017, s. 67). Osmanlı modernleşmesi dâhilinde gerçekleştirilen bu yeniliklerin hız kazandığı dönem hiç kuşkusuz Sultan II. Abdülhamid'in iktidarı süresindedir. Sultan II. Abdülhamid döneminde kızların eğitimi hususunda yeni okulların açılması ve yaygınlık kazanması hatta bu okullarda öğrenim vermek adına muallime mekteplerinin ihdas edilmesi kadınların sosyal hayatta kendilerine yeri bir konum belirlemeleri adına önemli teşebbüsler olarak görülmelidir (Keçeci, 2012, s. 1-19).

II. Meşrutiyet'in ilanına kadar olan dönemde Türk modernleşmesi bağlamında kadınlar namına ortaya konulan çabaların ve II. Meşrutiyet'in getirdiği hürriyet ortamının ortaya çıkardığı bir mesele olarak kadının, kadınlar tarafından çokça müzakere edildiği ve hatta kadın hareketleri bakımından oldukça yoğun teşebbüsler görülmektedir. Bu dönemde Avrupa'da var olan feminizmin tezahürleri Osmanlı kadınlarınca takip edilmiş ve önemine sıklıkla temas edilmiştir. Bu yıllarda kadınlara dair mecmuaların sayısı oldukça fazladır. *Kadın, Kadınlar Dünyası*⁵, *Erkekler Dünyası*, *Hanımlara Mahsus Malumat*, *Kadınlık*, *Kadınlar Âlemi*, *Seyyale*, *Siyaset*, *Bilgi Yurdu Işığı* mecmuaları bunlardan bazılarıdır (Poyraz, 2010, s. 13-14). Bunlara ilave bizzat kadınların bu

⁵ Kadınlar Dünyası mecmuasında bir birey olarak kadınların toplum hayatında sosyal ve ekonomik bakımdan erkeklerle eşit ve özgür olmaları gerektiğine ilişkin yazılar kaleme isimlerden biri de Nimet Cemil'dir. Nimet Cemil'in bu husustaki düşüncelerine dair derli toplu bir çalışma için bkz. Osman Karacan, "Kadınlar Dünyası Yazarlarından Nimet Cemil'in Kadına Bakışı", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/1, 2019, ss. 17-42.

meseleye dair serdettiği ve muhtevasını modernliğin belirlediği muhtelif gazete ve mecmualarda da kadınlar tarafından kaleme alınan metinler bulunmaktadır (Sabiha Zekeriya, 1919, s. 63- Sabiha Zekeriya, 1919, s. 12). Dolayısıyla; kadın meselesine Türkçülük fikriyatı müntesipleri de önem atfetmişlerdir. Bu çalışmada; genel olarak Türkçülük fikriyatının kadın meselesine ilişkin yaklaşımından ziyade, Türkçülük fikriyatı içerisinde önem atfedilebilecek bir yere sahip olan *Yeni Felsefe Mecmuası* özelinde bu meselenin ne şekilde irdelendiği vuzuha kavuşturulmaya çalışılacaktır.

Yeni Felsefe Mecmuası

“Yeni” adlandırması II. Meşrutiyet koşullarında Türkçüler tarafından sıklıkla kullanılan ve doğrudan bir yaşam biçimine ve hayata işaret eden bir mahiyete sahip olmuştur. Bu bakımdan Türkçüler *Yeni Lisân*, *Yeni Hayat*, *Yeni Felsefe* gibi isimlendirmelerle aslında sahip oldukları fikrî hususların belli alanlardaki tezahürlerine işaret etmektedirler. Söz konusu durum Türkçülük fikriyatının Türk modernleşmesi içerisinde kendine özgü muhtevalara işaret etmek istemesinin bir kanıtı hüviyetindedir. *Yeni Felsefe Mecmuası* da sahip olduğu muhtevayla Türkçülük fikriyatı bağlamında mahfil hüviyetinde değerlendirilebilecek önemli yayın organlarından biridir. *Yeni Felsefe Mecmuası*, Abdullah Feyzi Bey’in *Muhit-i Mesai* mecmuasının bir devamcısı olarak Mehmet Zekeriya (Sertel) tarafından 1911 yılında Selânik’te yayın hayatına başlamıştır. Selanik, II. Meşrutiyet’in ilanının ardından kadın meselesine *en duyarlı Osmanlı kenti olarak* belirlemiştir. Toprak (2015, s. 31), bu duyarlılığın fazla olmasında Selanik’in sahip olduğu kozmopolit yapıya işaret etmekte ve Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte sokakta olan gayrimüslim kadınlara ilave olarak Müslüman kadınların da gündelik hayatta görünür olmaya başladığını belirtmektedir. Bunun dışında Yeni Felsefe Mecmuasında neşredilen meşihata ait beyannameden de bahsetmekte fayda var. Mecmuadan anlaşıldığı kadarıyla kadınların tesettürüne dair olan bu beyanname eski bir beyanname olmasına rağmen Selanik’te tekrar neşredilmiştir. Eski bir beyannamenin tekrardan Selanik’te neşredilmesi, Selanik’in kadınlar hususunda diğer Osmanlı şehirlerinden farklı bir yapıda olduğunun nişanesi olarak okunabilir (Kara Kut Karşısında Türk Kadınları, tarihsiz, s. 19-20). Hal böyle olunca *Yeni Felsefe Mecmuası* naşirlerinin bu meseleye ilgi duymaları kaçınılmaz olmuştur.

Yeni Felsefe Mecmuası Türkçülük fikriyatının Ziya Gökalp ile anılır *Yeni Hayat* düşüncesi çizgisinde bir mecmua olmuştur. Mecmua genel olarak irdelendiğinde bu durum rahatlıkla müşahade edilebilir. 1911 yılı aynı zamanda Türkçülük fikriyatının önemli yayın organlarından biri olan *Genç Kalemler* dergisinin de yayın hayatına başladığı yıldır. *Yeni Felsefe Mecmuası* da bu

bakımdan Genç Kalemler çizgisinde bir yayın organı olmuştur. *Dergide Türk milliyetçiliği, Türk'ün ulusal varlığı, eski, köhne ve zararlı gelenekleri yıkmak, yeni ekonomi, yeni toplum, yeni felsefe fikirlerini işleyen yazarlar, görüşlerini bilimsel temellere dayandırır, bunu yaparken de Durkheim, Fouille, Darwin gibi batılı düşünürlerin teorilerinden* (Öztekin, 2016, s.91-92) istifade etmişlerdir. Bu isimlere ek olarak Durkheim muhalifi olarak da bilinen ve Türk sosyolojisi üzerinde tesiri (Balcı, 2014, s. 293-325) bilinen Tarde'ye dair değinilere de mecmuada rastlamak mümkündür.

İlk sayısında *Karilerimize* hitabıyla yayınladığı yazıdan da anlaşılacağı üzere *Muhit-i Mesaî* mecmuasının devamı niteliğinde olduğu anlaşılan *Yeni Felsefe Mecmuasının* felsefe ağırlıklı bir yapıda olacağı ifade edilmiştir (Mehmed Zekeriya-Ahmed Hamdi, Tarihsiz, s. 1). Yukarıda da belirtildiği üzere *Yeni* lafzı üzerinden dönemin genel düşünce ortamına da uygun olarak birçok metnin kaleme alındığını söylemek yanlış olmaz. *Yeni Hayat, Yeni Ahlak, Yeni Felsefe* başlığıyla kaleme alınan metinler buna örnek olarak gösterilebilir. *Yeni* adlandırması ile atıf yapılan husus ise yitip gittiği ifade edilen ihtişamlı “*Türlük*”ün azametini kavuşturulması adına girişilen çabalar şeklinde temayüz eden bir durum olmuştur. Nitekim mecmuanın Tahrir Heyeti adına neşredilen *Yeni Hayat* başlıklı metinde bu durumu görmek mümkündür. Metinde sıklıkla Türklüğün ötelendiğine vurgu yapılması ve tüm çabaların Türklüğün şanlı tarihine bakarak onu bütün azametiyle yaşatmak olduğu hassaten ifade edilmektedir(Tahrir Heyeti, Tarihsiz, s. 2-3).

Yeni Felsefe Mecmuasına dair Taştan'ın yaptığı çalışmada mecmuanın 87 makaleden müteşekkil olduğunu; bunlardan 17'sinin imzasız, 13'ünün de “Tahrir Heyeti” adına neşredildiğini tespit etmiştir. Yanı sıra “müessisler” ve “M. T.” kısaltmalarıyla birer makalenin “Y. F.” Kısaltması ile de 4 makalenin bulunduğunu belirtmektedir. Bunlara ek olarak A. Fouillée, Ali Haydar, C. Letourneau, D. A. Mensi, İsmail Hakkı, Kazım Nami, M. Nermî, M. Zekeriya, Marc de Toledo, Nebîzâde Ahmed Hamdi, Nezihi Cevdet, Rasim Haşmet, Rıza Nüzhet, Selahaddin Asım, Subhi Edhem isimleri dergide yer alan diğer isimler olmuşlardır (Taştan, 2016, s. 120).

Yeni Felsefe Mecmuası ve Kadın

Yeni Felsefe Mecmuasının yayınlanmasında birincil rol üstlenen ve mecmuanın yazarlarından biri olan Mehmed Zekeriya sonraki hayatında da çıkardığı gazete ve mecmualar aracılığıyla kadın meselesine eğilmiş ve bu hususta çeşitli metinler kaleme almıştır. Mehmed Zekeriya (Sertel) mecmua üzerinden her ne kadar Türkcülük fikriyatı bağlamında değerlendirilebilecek isimlerden biri olsa da özellikle Cumhuriyet sonrası dönemde sosyalist tavrı

benimsemiş bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztekin, 2016: 91-112). Bu bakımdan *Yeni Felsefe Mecmuası*nda da kadınlara ilişkin gerek Mehmed Zekeriya tarafından gerekse farklı isimler tarafından metinler neşredilmiştir. *Yeni Felsefe Mecmuası* üzerinden Türkçülerin kadınlara ilişkin yaklaşımları irdelenmeden önce Osmanlı toplumsal hayatında kadının yerine dair kanaatlerinin ne şekilde olduğunu belirtmekte fayda vardır. Bunu da yine söz konusu mecmuada kaleme alınan *Feminizm Korkuları-Kızların Düşünceleri* başlıklı yazının hemen girişinde geçen cümlelerden anlamak mümkündür. Nitekim yazıda; kadınların Osmanlı toplumu içerisindeki konumlarının oldukça aşağı olduğu ve sosyal hayatta kendilerine mahsus alanlara sahip olamadıkları vurgulanır ve *“Henüz Selanik gibi müterakki memleketimizde bile kadınlarımız akşamları yorgunluklarını izâle için gezmeye çıkacak bir bağçeye, bir gezinti mahalline bile malik değildirdir”* cümleleri ile günün her saatinde aktif bir sosyal yaşantıya sahip olmaları gerektiği üzerinde durulur (Mehmed Zekeriya, tarihsiz, s. 22). Tabii bu söylenenlerden, kadınlara ilişkin rahatsız olunan hususun kadının görünür olmaması olduğu anlaşılmaktadır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki; sosyallik gündelik hayatta aktif olmakla ilişkili bir mesele ise, Osmanlı klasik döneminden itibaren kadın oldukça aktif bir mevkidedir. Hem Müslüman hem de gayri Müslim Osmanlı kadınlarının gerek mülk edinme gerekse bu mülk üzerinde tasarrufta bulunma konularında oldukça rahat olduklarını belirtmek gerekir (Göçek- Baer, 2010, s. 50-53). Dolayısıyla bu sosyalliği aktif olmaktan ziyade “görünürlüğünün” artması olarak değerlendirmektedirler. Söz konusu yazıda dikkati çeken bir diğer husus ise; sosyal hayatta erkeklerin sahip oldukları mevkilere kadının malik olmasının oldukça rasyonel gerekçelerle savunuluyor olmasıdır. Dönemin feminist teşebbüslerinden örnekler verilerek bu durum izah edilmeye çalışılmaktadır. Gazetelerde ve mecmualarda bu hususta kaleme alınan metinlerin yanı sıra özellikle iktisada ilişkin eserlerde kadın üzerinde durulmaktadır. Toprak’ın işaret ettiği iki eser bu bakımdan dikkat çekicidir. Bunlardan biri *ünlü Maliye Nazırı Mehmed Cavid Bey’in Meşrutiyet öncesi yazdığı İlm-i İktisat adlı kitabı, diğeri ise Muslihiddin Adil’in 1912’de yayınlanan İktisat Dersleri* (Toprak, 2015, s. 35) adlı eserleridir. Söz konusu rasyonel gerekçeleri izah etmesi bakımından şu ifadeler dikkate değerdir: *“Kadınların da erkekler gibi me’mur ve mebus olmasında aile teşkilatına bir zarar gelmeyeceği... iki tarafın aynı meslekte bulunması aralarındaki mevcut muhabbeti izale edecek yerde tezyide hıdmet eyleyecek... ve nihayet her iki tarafın ailede fazla bir varidat te’mîn etmesi ailenin saadetini taz’if edebilecektir.”* (Mehmed Zekeriya, tarihsiz, s. 22). Bu izahların dönemin feminizm tartışmaları kaynaklı olduğunu belirtmek gerekir. Kadınların erkeklere mahsus görülen işlerde de çalışabilecekleri ve bu şekilde aktif bir yaşam sürdürmeleri gerektiği savunulsa da özel de feminizme ihtiyatlı yaklaşmanın gerekli olduğu üzerinde

durulan bir diğer husustur. Körü körtüne bir feminizm taraftarlığının dönem itibariyle Türkçülük fikriyatının *yeni hayat* şeklinde tanımlandığı düşünce biçiminin ortaya çıkardığı kıymetlere hanel getirme ihtimaline de vurgu yapılmaktadır: “...*bu cereyan kadınları kadınlıktan uzaklaştırmak gibi muzır ve tabiata muhalif bir neticeye dayanıyor ki her halde biraz düşünölmek icap eder. Bilhassa biz yeni hayatçılar tesis edeceğimiz yeni kıymetler hususunda fevkalade ihtiyatla ve vakıfâne hareket etmek mecburiyetindeyiz. Bu sebeple körü körtüne feminizm cereyanına kapılarak memleketimizde bir takım muzır itikatlar tevliidinden ictinâb edeceğiz.*” (Mehmed Zekeriya, tarihsiz, s. 24) Feminizme ihtiyatlı yaklaşmanın gerekliliğine atıf yaparken tüm bu söylenenlerin *Yeni Hayat*’ın bir gereği olduğunu da belirtmek gerekir. *Yirminci Asırda Türk Gençlerine* başlığıyla Rıza Nuzhet tarafından kaleme alınan metin genelde Türkçülük fikriyatının *Yeni Hayat* ile muradını, özelde ise; yorum olarak bu murad içerisinde kadınlara ilişkin tayin edilen yerin gerekçesine işaret etmesi bakımından kıymetlidir. “Yeni Hayat” mecmuada; “*Terakkiye mani’ olan eski hayatı ve kayıtlarını mahvedelim! Bize yeni ufuklar, yeni hür simalar, yeni bir ictimai’ hayat lazımdır. Bu yeni hayat tesis ettiği zaman içtimaî bir inkılab vücuda getirmekten ibaret olan ikinci vazifemizin de hitam bulduğuna, milletimizin esir ve mahkûm olmayacağına, yirminci asırda yaşayabileceğine kat’i surette emin olabiliriz.*” (Rıza Nuzhet, tarihsiz, s. 15) şeklinde gür bir sesle ifade bulmaktadır. İlginç olan ise; aynı mecmuada Mehmed Zekeriya tarafından söz konusu makaleye ilişkin başka bir metnin kaleme alınmış olmasıdır. Mehmed Zekeriya, Türk kadınlarının bırakın yirminci asırda yaşamayı on beşinci asrın bile gerisinde olduğuna vurgu yapmakta ve Türk kadınının mevcut durumunu kölelik ile eşdeğer tutmaktadır (Mehmed Zekeriya, tarihsiz, s. 15).

*Yeni Felsefe Mecmuası*nda ele alınan meselelerden biri de ahlak ve ahlakın davranış şekli üzerinden tezahürleri olmuştur. Ahlak söz konusu edildiğinde giyim kuşam ve kadın-erkek münasebetlerinin ne şekilde olması gerektiği vurgulanmıştır. İnsanın tabiatı gereği örtünmeye ihtiyaç duyduğu belirtilmiş, kadın ve erkek arasındaki münasebetin ise; iki insan arasında geçen olağan bir münasebet olması gerektiği ifade edilerek bu münasebette var olan sınırların esnetilmesinin elzem olduğü üzerinde durulmuştur (Mehmed Zekeriya, tarihsiz, s. 15).

Batılılaşma çabalarının pratik ve teorik düzeyde oldukça yoğun olduğü bir dönemde neşredilen *Yeni Felsefe Mecmuası*’nda kadın meselesi ele alınırken, Batılılar nezdinde meselenin nasıl ele alındığı ve Batı toplumlarında kadının ne tür bir mevki işgal ettiği mevzu edilen bir diğer husustur. Batılı devletlerin müterakki olmalarının temelinde aileye dolayısıyla kadına atfettikleri öneme hassaten değinmektedirler. İddiaya göre Türk kadınının gerekli alakayı görmemiş

olması aile ocağının bir terbiye ocağı hüviyetine bürünmesinin önünde bir engel teşkil etmiştir. Kadına köleliğin reva görüldüğü iddiası ise; zevcesine “*efendi*” diye hitap etmesi üzerinden temellendirilmiştir (Mehmed Zekeriya, tarihsiz, s. 15). Mehmed Zekeriya tarafından yapılan bu değerlendirmelere ilişkin şunu belirtmek gerekir: Osmanlı toplumunda kadına ilişkin bir hitap ifadesi olarak “*hanım*”, “*hatun*”, “*avret*” hitaplarının kullanıldığı düşünülürse, Zekeriya’nın bu değerlendirmesinin dönemin feminizm söylemlerinden etkilendiğini iddia etmek zor olmaz. Çünkü bu kullanımlar çoğunlukla bir saygınlık ifadesi olarak değerlendirilmekte ve bunlar arasında sadece “*avret*” kullanımı gündelik lisanda kullanılması dolayısıyla diğerlerinden ayrılmaktadır. “*avret*” kullanımının da tahkir etmeye dönük bir anlama sahip olduğunu iddia etmek güçtür. Osmanlı mahkeme kayıtlarında kadın tarafın zaman zaman “*avret*” olarak da kayıtlanması, kadınlara özgü mekânların “*avret*” ile adlandırılması –Avrat Pazarı, Avrat Hamamı gibi- önemlidir (Peirce, 2012, s. 180-181). Kadınların köle statüsünde bir mevkide bulunmaları değerlendirmesine ilave olarak, kadının böylesi bir konuma sahip olmasının temel referansı olarak “*din*”in gösteriliyor olması da ayrıca dikkat çekicidir (Mehmed Zekeriya, tarihsiz, s. 19-20). Kadının hayatında sınırlandırmaların oldukça fazla olması ve bunun dinî dayanaklarla yapılıyor olduğu iddiası aydınlanmacı yaklaşımın bir tezahürü şeklindedir. Tabi burada eleştiriye maruz kalan doğrudan “*din*”in kendisi olmaktan ziyade, “*din*”in muhtelif hurafe ve bidatlerle aslından uzaklaştırıldığı iddiası vardır. Bu yaklaşım aslında II. Meşrutiyet dönemi Türkçülerinin dine ilişkin yaklaşımının bir yansıması niteliğindedir (Ahmed Agayef, 1328, s. 545-551).

II. Meşrutiyet döneminde Türkçülük fikriyatı mensupları; Meşrutiyet’in ilanı ile iktifa edilmemesi gerektiğine ve asıl inkılabın *ictimai inkılap* sayesinde gerçekleşeceğine inanmaktadırlar. Kadınların sosyal hayatta hususî bir yer edinmeleri gerektiği düşüncesini de söz konusu *ictimai inkılabın* gerçekleşmesinde hem bir unsur hem de bir netice olarak tahayyül etmektedirler. Bu durumu “*Kadınlarımızı müterakki görmek istiyoruz*” cümlesi ile mecmuada ifade bulmaktadır (İctimaî İnkılab, tarihsiz, s. 30). İctimaî inkılabın gerçekleşmesinde kadınların etkin rol oynayacağı, kadının fitrat bakımından sahip olduğu hususiyetlerin erkeklerinkinden farklı olmasıyla doğrudan alakalıdır. Kadın dimağının daha umumî, erkek dimağının ise daha hususî (Selahaddin Asım, tarihsiz, s. 25) olduğu düşüncesi buna gerekçe olarak ileri sürülmektedir. Mehmed Selahaddin bu yaklaşımını başka metinlerinde de sergilemiştir. *Kadının İctimaî Mevcudiyeti* başlıklı makalesinde zikrettiği şu ifadeler kadının fitrattan gelen hususiyetlerine ilişkin kanaatlerini yansıtmaları bakımından dikkate değerdir: “*Erkekler, anatomik, fizyolojik, psikolojik, sosyolojik mevcudiyetleri, vazifeleri, istidatları, ihtiyaçları, ictimai hey’eti*

idareye kabiliyetdâr değildir... Kadınları ictimaî hayatta müdüriyetleri, mevkileri tabii tekâmüle mazhar oldukça cemiyette salah emareleri görülmesi isabet eder." (Selahaddin Asım, tarihsiz, s. 11) Bu durum aynı zamanda sosyolojinin gayesinin hangi bağlamdan şekilleneceğinin de emarelerini taşır: "Kadın da tabiat gibi umumî ve idarî faaliyetiyle "mamul" (üretken) erkek "müteammil"dir (dayanıklı). Sosyolojinin gayesi ancak budur." (Selahaddin Asım, tarihsiz, s. 13)

Yeni Felsefe Mecmuasında kadınlara ilişkin dikkat çeken bir diğer yazı ise son sayısında kaleme alınan ve *Türk Kadınları Ne İsteyebilirler* başlıklı yazıdır. Bu yazı muhtevası itibariyle *Yeni Hayat*'ın bir gereği olarak kadının aktif hale gelip, iddia edilen kölelik benzeri yaşantısından sıyrılarak kendine mahsus, aktif ve velut bir yaşamı geçerli kılmalarının yolunun onlara alan açmakla mümkün olduğu düşüncesinin hâkim olduğu bir yapıdadır. Kadınların mevcut durumlarından sıyrılmaları için sorumluluk sahibi olarak münevverlerin ve kadınların kendisinin işaret edildiği yazıda, her iki gurubunda buna muvaffak olamamaları bu hususta bir irade ortaya koyamamalarıyla ilişkilendirilmektedir (Y. F., tarihsiz, s. 13-14). Kadınların haklarının hayatın her alanına özgü olduğu ve bu hakların verilmesi gerektiği Tefvîk Fikret'e ait şu sözlerle anlatılmak istenmiştir: "Verin, Verin,/ Kalbin, semahatın, hele ilmin yarattığı/ her şeyde kızların, şu muazzaz çiçeklerin/ bir hakkı var... Verin" (Y. F., tarihsiz, s. 17).

Yeni Felsefe Mecmuası üzerinden Türkçülük fikriyatının kadın meselesine yaklaşımını ele alırken, kadın üzerinden yapılan eleştirilerin ya da önerilerin hem bir meşruiyet alanı olarak hem de Türk modernleşmesinin sahip olduğu dinî muhteva dolayısıyla sıklıkla din (İslam) üzerinden tartışıldığını belirtmek gerekir. II. Meşrutiyet döneminde farklı fikri mecralarda bulunan isimlerin tartışmaya konu ettikleri müşterek mesele olan kadın ve kadının içtimaî hayattaki konumuna dair ileri sürülen düşüncelerin *din (İslam)* üzerinden kendisine bir meşruiyet alanı oluşturmaya çalıştığı iddia edilebilir. Yanı sıra içtimaî hayatta kadına dair problem olarak telakki edilecek hususların dinin yorumlanma biçiminden kaynaklandığına da inanılmaktadır (Kurnaz, 1996: 25-31). Nitekim önceki sayfalarda zikredilen hem Türkçülük fikriyatının hurafe ve bidatlere ilişkin yaklaşımları hem de meşihat tarafından yayınlanan risaleye dair kaleme alınan metin bu bakımdan dikkate değerdir. Söz konusu metinde geçen şu ifadeler dinin (İslam) kendi meselelerini izah etmekte nasıl bir yer işgal ettiğini göstermesi dolayısıyla dikkat çekicidir: "Eğer dinî ve millî adetlerimizden bulunduğu için olmayıp da İslamiyet'in bir emri olmak üzere tesettüre riayet edeceksek o vakt meşihata şu cevabı veririz: İslam şeriatı hiçbir vakit sizin beyannamenizde vaki' olan ihtar şeklinde kadınlara tesettürü emretmemiştir." (Kara Kut Karşısında Türk Kadınları, tarihsiz, s. 22). Benzer bir yaklaşıma dönemin önemli

isimlerinden biri olan Ahmet Ağaoğlu'nun metinlerinde de tesadüf etmek mümkündür. Ağaoğlu'nun kaleme almış olduğu ve Rusça yayınladığı ilk kitabının (İslamıkta Kadın) muhtevasında İslam'ın kadına ilişkin ihtiva ettiklerinin yanlış yorumlandığı ve Batılı birtakım nosyonlarla İslam'ın da aslında kadına geniş alanlar açtığını ifade etmesi bu duruma örneklik teşkil etmesi hasebiyle şayanı dikkattir (Ağaoğlu, 2013, s. 15).

SONUÇ

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinin ardından Türkçülük fikriyatının sosyal meselelere daha çok eğilmeye başladığını söylemek mümkündür. Bu çerçevede *Yeni Hayat* adlandırması ile temellendirilen fikrî çabanın tezahürlerinden biri de hiç kuşkusuz daha çok felsefî ve sosyolojik çabalarıyla ön plana çıkan *Yeni Felsefe Mecmuası* olmuştur. Mecmuada söz konusu meselelere ilave olarak kadın ve kadının sosyal hayatta nasıl bir mevki işgal edeceği de ele alınmıştır. Bu bakımdan çoğunlukla Mehmed Zekeriya, Selahaddin Asım, Rıza Nuzhet gibi isimlerin Osmanlı toplumunda kadının yerine temas eden ve bu konum asıl olması gereken halinin ne olduğuna dair fikir ihtiva eden metinler kaleme aldıkları müşahede edilmiştir. Bunu yaparken Selanik özelinde Osmanlı toplumunda kadının sosyal hayattan tard edildiği müşterek söyleminde, aslında kadınların da erkeklerin sahip oldukları mevkilerde çalışabilecekleri üzerinde durdukları tespit edilen bir diğer husus olmuştur. Kadınlara ilişkin yaklaşımda dönemin feminizm çabalarının doğrudan etkisinin olduğunu belirtmek gerekir. Meseleni bu minval üzere olması başka bir ifrata alan açmıştır. Bu etkiye ilave olarak mecmuada bu hususta metin kaleme alanların *Yeni Hayat* fikrine halel getireceği düşüncesiyle feminizme ihtiyatlı yaklaşılması gerektiği düşüncesi, ileri sürülen bir diğer husus olmuştur. İlave olarak kadınların gündelik hayatta görünür olmaları ve erkeklere özgüymüş gibi görülen işlerde çalışabilecekleri ifade edilmektedir. Tabi bu kanaat mecmuanın geneline yansımış bir kanaat olmamakla birlikte baskın bir kanaattir.

Yeni Felsefe Mecmuası'nda kadın meselesine dair fikirlerin mecmua ile irtibatlı isimlerce sonraki yıllarda devam ettirildiği ve hatta Türkiye'de feminizmin mazisinde bu isimlerin önemli yer işgal ettiğini de belirtmekte fayda vardır.

Kadın meselesi ele alınırken hem değerlendirme alanı olarak hem de kadının müspet olmayan konumuna referans olarak gösterildiği iddia edilen alan ise din (İslam) olmuştur. Bu hususta da *Yeni Felsefe Mecmuası*'nın tavrı dönemin Türkçülük fikriyatının dine ilişkin tavrına paralellik göstermektedir. Hurafe ve

bidatlerle bezendirilen din kaynak gösterilerek kadının toplumsal hayattan tard edildiği iddia edilmektedir. Dolayısıyla temel problem dinden ziyade dinin algılanma biçimi olarak görülmekte ve bu durumun ciddi bir tadil gerektirdiği üzerinde durulmaktadır. Tüm bunlardan hareketle Yeni Felsefe Mecmuasının bu mesele etafında ifade ettikleri Türkçülük fikrinin yenileşmenin çerçevesine dair sahip olduğu yaklaşımı ortaya koyar bir mahiyete sahiptir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Ağaoğlu, A. (2013). *Üç Medeniyet*. Doğu Kitabevi.
- Ahmed Agayef (1328). Türk âlemi-8. *Türk Yurdu*, II(18), 545-551.
- Ahmet Agayef (1329). Hanımlarımızın faaliyeti. *Tercüman-ı Hakikat*, 11483, 1.
- Balcı, M. E. (2014). Tarde'ı neden tardettik? Türk sosyolojisine dair soy-kütüksel bir deneme. *Sosyoloji Dergisi*, II(29), 293-325.
- Çağır, M. & Türk, İ. C. (2017). 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Türk eğitim tarihindeki yeri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, IV(11), 62-75.
- Çalen, M. K. (2017). *Osmanlıcılık ve İslamcılık Karşısında Türkçülük*. Ötüken Yayınları.
- Çiçek A.C., Aydın S. & Yağcı B. (2015). Modernleşme sürecinde kadın: Osmanlı dönemi üzerine bir inceleme. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, VI(9), 269-284.
- Filan, K. (2009). Osmanlı Bosna'sında vakıf kuran kadınlar. *Osmanlı Döneminde Balkan Kadınları-Toplumsal Cinsiyet, Kültür, Tarih*, Der. Amila Buturovic-İrvin Cemil Schick, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 109-136.
- Göçek F. M. & Baer, M. D. (2010). 18. yüzyıl Galata kadı sicillerinde Osmanlı kadınlarının toplumsal sınırları. *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, Edt. Madeline G. Zılfı, Tarih Vakfı Yurt Yay., 48-63.
- İctihad (1328). Pek uyanık bir uyku. *İctihad*, IV(55), 1226-1228.
- Karacan, O. (2019). Kadınlar Dünyası yazarlarından Nimet Cemil'in kadına bakışı. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, IX(1), 17-42.
- Keçeci Kurt, S. (2012). II. Abdülhamid Dönemi'nde kız rüştiyeleri. *Akademik Bakış Dergisi*, 29, 1-19.

- Kılıçzâde H. (1329). Kadınlar ve Mekâtib-i İbtidâiye muallimleri. *İctihad*, IV(60), 1310-1312.
- Kurnaz, Ş. (1996). *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*. MEB Yay.
- Kushner, D. (1979). *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu (1876-1908)*. Çev. Şevket Serdar Türet-Rekin Erten-Fahri Erdem, Kervan Yayınları.
- Mehmed Fahreddin (1328). Feminizm meselesi-3, kadınlık, vücûd-u beşerîyyetin kısım-ı mesturudur. *Sebilü'r-Reşad*, I-VIII(15-197), 278-280.
- Mehmed Ubeydullah (1328). İslâm kadınları. *Türk Yurdu*, II(47), 761-766.
- Mehmed Zekeriya (tarihsiz). Ayıb ne demektir? *Yeni Felsefe Mecmuası*, 6, 15 - 20.
- Mehmed Zekeriya (tarihsiz). Kadınlık âleminde-feminizm korkuları-kızların düşünceleri. *Yeni Felsefe Mecmuası*, 2, 22-24.
- Mehmed Zekeriya (tarihsiz). Kadınlık âleminde-feminizm korkuları-kızların düşünceleri. *Yeni Felsefe Mecmuası*, III-1, 21-24.
- Mehmed Zekeriya (tarihsiz). Yirminci asırda türk kızları ve türk kadınları. *Yeni Felsefe Mecmuası*, IV, 12-15.
- Mehmed Zekeriya & Ahmed Hamdi (tarihsiz). Karilerimize. *Yeni Felsefe Mecmuası*, I, 1.
- Ortaylı, İ. (2009). *Osmanlı Toplumunda Aile*. Timaş Yayınları.
- Öztekin, H. (2016). *Tan-Serteller Yönetiminde Muhalif Bir Gazetenin Tarihi*. Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Peirce, L. P. (2010). Ekberiyet, cinsellik ve toplum düzeni: modern dönemin başlangıcında toplumsal cinsiyetle ilgili Osmanlı söz dağarcığı. *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, Edt. Madeline G. Zılfi, Tarih Vakfı Yurt Yay.,166-193.
- Poyraz, E. F. (2010). *II. Meşrutiyet Dönemi Kadın Dergiciliği ve Türk Kadını Dergisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü.
- Rıza Nuzhet (tarihsiz). Yirminci asırda Türk gençlerine. *Yeni Felsefe Mecmuası*, 4, 12-15.
- Sabiha Zekeriya (1919). Türk kadınlığının terakkisi. *Büyük Mecmua*, I, 12.
- Sabiha Zekeriya (tarihsiz). Türk feminizmi. *Büyük Mecmua*, IV, 63.

- Selahaddin Asım (tarihsiz). Kadının dimağ-ı tekâmülleri. *Yeni Felsefe Mecmuası*, 8, 20-25.
- Taştan, F. (2016). Yeni Felsefe Mecmuası: Modern felsefeyi gençliğin gözü ile okumak. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 4(2/9), 115-148.
- Toprak, Z. (2015). *Türkiye 'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Türk Yurdu (1328). Türklük şüunu: Türk kadınlarının faaliyet ve fedakârlığı; Bakü'de yaşlı hanımlara mahsus dersler; Kazan'da türk kız lisesi; Orenburg'da kız sanayi mektebi. *Türk Yurdu*, III(9), 287-288.
- Ülker, Ç. (2016). II. Meşrutiyet Dönemi fikir akımlarında kadın ve evlilik tartışmaları. *Tarih Okulu Dergisi*, XXVI, 33-56.
- Yeni Felsefe Mecmuası (tarihsiz). İctimaî inkılab. *Yeni Felsefe Mecmuası*, 7, 25-30.
- Yeni Felsefe Mecmuası (tarihsiz). Kara kut karşısında Türk kadınları. *Yeni Felsefe Mecmuası*, 17, 19-25.

EXTENDED ABSTRACT

Ottoman-Turkish modernization became more complete after the declaration of the Tanzimat Edict. So that, in addition to military, political and economic issues, the social issues also became discussed elements by the Ottoman statesmen and intellectual environment. "Woman" is one of the main issues of aforementioned social issues. Considering the desire to carry out the phenomenon of innovation through women, this issue also gains importance. The fact that women are one of the main elements of innovation made it compulsory for the Ottoman intellectual movements that emerged in the context of innovation to pay attention to this issue. Although their orientations were different, the intellectual attempts of the late Ottoman period, whose aims were common, displayed their own approaches to social issues. Some western-based initiatives emphasized that women should exist in social life with their dynamic, visible and unique qualities. The others on the condition that tried to create a number of areas with definite limits regarding the position of women in social life with references to religion or tradition and emphasizing the need to approach the issue more cautiously. While the Islamic thought of the period recorded the issue with a number of religious arguments, the members of the Turkism idea referred to the old Turkic position of women which an active and superior place in that tradition. Although they stated that women were pushed into the background due to various reasons in the historical

process. Names that whose approach the West-based have stated that women will attain their original status by taking into account the social and cultural life of the West and even by emulating this life. It would be appropriate to state that this difference of approach is available for other issues with similar arguments.

The issue was also discussed in the another groups, which prioritized Turkishness as a political, social and cultural way of thinking as an opportunity to prosper the Ottoman State and accordingly some ideas were put forward. The idea of Turkism, which evolved towards clarifying its boundaries in the political, social and cultural environment that emerged after the proclamation of the II. Constitutional Monarchy, tried to achieve this clarification directly through magazines and associations. In this context, a great number of magazines have been published and scientific, political and cultural associations were established. It is certain that there are efforts to establish or strengthen the affiliations desired by the idea of Turkism in the aforementioned magazines and associations. These efforts were frequently encountered in cities outside the capital, such as Geneva and Paris, as well as in cities within the borders of the state. Especially Selanik has been one of the important cities in this regard. Being an important city for the opponents of Abdulhamid II, the city was perhaps one of the most important cities where the Ottoman innovation movements took shape in social and cultural terms. The Journal of Yeni Felsefe (New Philosophy), which is the subject of the study and published in the Selanik, an example of this situation in terms of both its publishers and its content. The journal, in which host references to western sociology and philosophy is also attached importance to the issues that the idea of Turkism of the period and its issues. It has been a platform where some ideas in social, political and cultural fields are expressed through the term "new". In addition, it is also remarkable in that it is a magazine which published by two young people in their twenties, such as M. Zekeriya (Sertel) and Nebîzâde Ahmed Hamdi, in this respect the journal was a vision of the youth of the period. It should be noted that it has been published as a continuation of a journal called Muhit-i Mesai.

In this study, rather than a general evaluation of the journal of Yeni Felsefe (New Philosophy), the issue of "woman" which occupies an important place in the dominant debates of the period, was emphasized. Efforts were made to touch upon the determination of the place of women in social life and the framework of what should be. From the Ottoman Empire to the Republic, it is important how the issue of women is dealt with, since it was published by the names that have an important place in the Turkish press and intellectual life, and the prevailing Turkish understanding of the period is also a magazine where the ideas about women are prominent. While the magazine deals with this issue, it is emphasized

that the "wrong" and superstitious understanding of religion, which has been shaped in the historical process, postpones the woman by marking the mention of religion. While doing this, of course, it would be appropriate to state that this understanding was dominant in all of the intellectual tendencies that emerged mainly within the innovation attempts of the period. The approach, put forward on women as an important journal for the idea of Turkism also points to the traces of the intellectual's approach to this issue.